

ΑΣΙ

Χώρος

Κείμενα Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Ανάπτυξης

Ειδικό τεύχος – Αφιέρωμα

Πολεοδομία, Χωροταξία, Περιφερειακή Ανάπτυξη:
Σύγχρονες Τάσεις, Νέοι Επιστήμονες

2016

24

Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Ειδικό τεύχος – Αφιέρωμα

**Πολεοδομία, Χωροταξία, Περιφερειακή Ανάπτυξη:
Σύγχρονες Τάσεις, Νέοι Επιστήμονες**

Επιμέλεια

Δέφνερ Αλέξιος-Μιχαήλ, Καλλιώρας Δημήτρης

Επιστημονικό Περιοδικό

αιχλώρος

Διεύθυνση:
Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας
και Περιφερειακής Ανάπτυξης
Περιοδικό ΑΕΙΧΩΡΟΣ
Πεδίον Άρεως, 383 34 ΒΟΛΟΣ
<http://www.aeihoros.gr>, e-mail: aeihoros@prd.uth.gr
τηλ.: 24210 – 74486

Επιμέλεια έκδοσης: Εύη Κολοβού
Λαγού: Παναγιώτης Μανέτος
Σχεδιασμός εξωφύλλου: Γιώργος Παρασκευάς-Παναγιώτης Μανέτος

Δέφνερ, Α.-Μ., Καλλιώρας, Δ.	4
Πολοδομία, Χωροταξία, Περιφερειακή Ανάπτυξη: Σύγχρονες Τάσεις, Νέοι Επιστήμονες	
Τσαβδάρου, Χ.	7
Ο διεκδικούμενος Κοινός Χώρος, μεταξύ δημιουργικής πόλης και εξεγερμένης πόλης: Η περίπτωση της Ιστανμπούλ	
Ρεμπής, Ν.	27
Εντοπισμός γεωγραφικά αποκλεισμένων περιοχών και κατοίκων της Περιφέρειας Κρήτης από το αγαθό της υγείας	
Ντούρα, Μ., Παπαδάκη-Μαραγκού, Η.	46
Κοινωνική δυναμική και χωρικές μεταλλάξεις: Το παράδειγμα του Μεταουργείου	
Κυριακίδης, Χ.	67
Προσεγγίζοντας τη λειτουργία του δημόσιου αστικού χώρου με γνώμονα τις τοπικές παραμέτρους: Συγκριτική μελέτη μεταξύ Λάρισας και Νότινχαμ	
Καπιτσίνης, Ν.	86
Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη μεταφορά επιχειρήσεων: Συγκριτική ανάλυση της προ- και μετα-κρίσης μετακίνησης των Ελληνικών επιχειρήσεων στην Βουλγαρία.	
ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ	
Γκιάλης Σ.	123
Λόης Λαμπριανίδης, Θανάσης Καλογερέσης & Γρηγόρης Καυκαλάς (Επιμέλεια) (2016) <i>Χωρική ανάπτυξη και ανθρώπινο δυναμικό: Νέες θεωρητικές προσεγγίσεις και η εφαρμογή τους στην Ελλάδα</i>	

Προσεγγίζοντας τη λειτουργία του δημόσιου αστικού χώρου με γνώμονα τις τοπικές παραμέτρους: Συγκριτική μελέτη μεταξύ Λάρισας και Νότινχαμ

Χαράλαμπος Κυριακίδης

Υποψ. Δρ. Σχολής Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών,
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Περίληψη

Η παραγωγή επιτυχημένου δημόσιου χώρου, σε μια περίοδο όπου ο ανταγωνισμός των πόλεων εντείνεται, σχετίζεται με την μεταγραφή επιτυχημένων σχεδιαστικών προτύπων. Η πρακτική αυτή στηρίζεται στην άποψη πως η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι κοινή και ανεξάρτητη των τοπικών, ιστορικών και κλιματικών συνθηκών. Η αντίθετη άποψη είναι, επίσης, βάσιμη. Με αφορμή το δίλλημα αυτό, ο σκοπός της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι η διερεύνηση πιθανής συσχέτισης μεταξύ του τρόπου λειτουργίας των πλατειών σε δύο διαφορετικές χώρες. Το ερευνητικό ερώτημα που διερευνήθηκε ήταν ο τρόπος χρήσης των πλατειών σε δύο ενδεικτικές πόλεις μεσαίου μεγέθους στην Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο και οι αιτίες που τον προκαλούν. Οι πόλεις που επιλέχτηκαν είναι η Λάρισα και το Νότινχαμ. Η μεθοδολογική προσέγγιση εστίασε στην αξιοποίηση της θεωρητικής γνώσης και στην ανάλυση ποιοτικών πρωτογενών στοιχείων που προήλθαν από έρευνα πεδίου. Το πόρισμα της μελέτης αποτυπώνει μια παρόμοια λειτουργία των πλατειών και στις δύο πόλεις, υπογραμμίζοντας πως η αιτία λειτουργίας τους είναι οι ανθρώπινες κοινωνικές ανάγκες (επικοινωνία, ανάπαυση, αναψυχή, κ.λπ.), οι οποίες δεν εξαρτώνται από γεωγραφικές, πολιτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές παραμέτρους. Έτσι, η μεταγραφή «καλών πρακτικών» από το εξωτερικό και η αξιοποίηση ξενικών στοιχείων μπορεί, υπό προϋποθέσεις, να είναι μια ρεαλιστική επιλογή των μελετητών του αστικού χώρου για τον ελληνικό χώρο.

Λέξεις κλειδιά

αστική πλατεία, μελέτη συμπεριφοράς, συγκριτική μελέτη, Λάρισα, Νότινχαμ

The function of urban public space in relation to local parameters: Comparative study between Larisa and Nottingham

Abstract

In an era where many cities compete with each other, the imitation and implementation of successful design examples is frequently observed through the world. This fact is based on the idea that the way squares function is the same everywhere because it is a direct result of the human needs which are the same regardless of the place, culture and natural conditions. However, the opposite view could be a valid opinion. This dilemma comprised the trigger for the realization of the present study, whose aim is the correlation of the way that urban squares function in two different countries. The research question aimed to be answered was: How people use the urban squares in medium size cities in the UK and in Greece and why? Larisa and Nottingham were chosen as case studies. Using qualitative data collection methods, it was concluded that although human needs (communication, relaxation, recreation, etc) are the same everywhere, parameters like weather, culture and history are significant to everyday people's actions. Thus, adoption of specific successful ideas in other places is something realistic that may be successful only by paying attention to the application of the "foreign" elements according to the special characteristic of the place.

Keywords

urban square, behavioral study, comparative study, Larisa, Nottingham

«Όλες οι ανθρώπινες πράξεις έχουν ως αίτιο ένα από τα εξής επτά: τύχη, φύση, παρόρμηση, συνήθεια, λογική, πάθος, πόθος».
Αριστοτέλης

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διερεύνηση χωρικών ζητημάτων και, ιδιαίτερα, στην κλίμακα της πόλης και του αστικού δημόσιου χώρου δε νοείται χωρίς την εξέταση της ανθρώπινης συμπεριφοράς (Webb, 1990) που, κατά τον Αριστοτέλη, διαπλάθεται από τα παραπάνω κίνητρα. Παρότι τα επτά αίτια αυτά είναι κοινά σε όλους τους ανθρώπους, ο τρόπος και ο βαθμός στον οποίο εκδηλώνονται φαίνεται πως ποικίλλει, γεγονός που μερικώς οφείλεται σε ιδιαιτερότητες, τοπικές, πολιτισμικές και ιδεολογικές. Ο Moughtin (2003) μάλιστα, υποστηρίζει πως οι παραδοσιακές και πολιτισμικές αξίες είναι αυτές που αναπτύσσουν ιδιαίτερες συνήθειες

και σε συνδυασμό με κλιματικούς παράγοντες συμβάλλουν στην ανάπτυξη συγκεκριμένης τυπολογίας δημόσιου αστικού χώρου και για το λόγο αυτό, ο κάθε χώρος οφείλει να σέβεται τις παραπάνω ιδιαιτερότητες. Και ενώ τα παραπάνω έχουν μια εμπειρική και συλλογιστική βάση, η σύγχρονη πρακτική μεταφοράς «επιτυχημένων» παραδειγμάτων (καλών πρακτικών) ανά τον κόσμο κερδίζει συνεχώς έδαφος, στο μεταμοντέρνο πλαίσιο των πόλεων που, με βάση τις αρχές του καπιταλισμού, ανταγωνίζονται με σκοπό την προσέλκυση κεφαλαίου (Gospodini, 2002).

Με δεδομένη αυτήν την αντίφαση, μπορεί κανείς να αναρωτηθεί ποια από τις δύο πρακτικές αποτελεί την επιστημονικά ορθότερη επιλογή. Αυτό το δίλημμα αποτέλεσε αφορμή για τη διεξαγωγή της παρούσας ερευνητικής εργασίας, που εστιάζει στο δημόσιο χώρο της (αστικής) πλατείας σε μεσαίου μεγέθους πόλεις και συγκεκριμένα στον τρόπο με τον οποίο αυτές λειτουργούν σε δύο χώρες: την Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο (ΗΒ). Η συγκριτική μελέτη μεταξύ αστικών πλατειών δύο χωρών του ευρωπαϊκού βορρά και νότου αποτελεί καινοτόμο στοιχείο, μιας που οι περισσότερες αντίστοιχες ερευνητικές εργασίες εστιάζουν είτε: (α) στην ενδελεχή εξέταση αστικών χώρων συγκεκριμένης πόλης ή πόλεων της ίδιας χώρας, είτε (β) στη συνοπτική παρουσίαση και επιφανειακή σύγκριση διαφόρων αστικών χώρων ως προς κάποιο στοιχείο και όχι συνολικά. Το πόρισμα της έρευνας σχετικά με παρόμοιο ή όχι τρόπο λειτουργίας του αστικού χώρου μπορεί να αιτιολογήσει κατά πόσο είναι δυνατή η μεταφορά καλών πρακτικών από χώρες με έντονες διαφοροποιήσεις (παρατηρούνται κυρίως ως προς την αντίληψη περί του αστικού και του δημόσιου χώρου, τη νοοτροπία κατοίκων και τις καιρικές συνθήκες), όπως οι συγκρινόμενες.

Οι πόλεις που επιλέχθηκαν από τις δύο χώρες είναι η Λάρισα στην Ελλάδα και το Νόττινχαμ στο ΗΒ, δεδομένων των πληθυσμιακών και μορφολογικών ομοιοτήτων τους και της κεντροβαρούς γεωγραφικής θέσης στο δίκτυο των πόλεων της κάθε χώρας. Η έρευνα περιελάμβανε τέσσερα στάδια: (α) τη βιβλιογραφική επισκόπηση για θεωρητικά ζητήματα ως προς το σχεδιασμό και τη λειτουργία των πλατειών (Ενότητα 2) και τη διερεύνηση μεθοδολογικών εργαλείων (Ενότητα 3), (β) την ιστορική και πολιτισμική θεώρηση των δύο πόλεων που συνέβαλε στην επιλογή συγκεκριμένων πλατειών για μελέτη, (γ) την ανάλυση και κατανόηση των πλατειών (Ενότητα 4) και (δ) τη διατύπωση συγκριτικών συμπερασμάτων που επιτρέπουν στην απάντηση του ερευνητικού ερωτήματος (Ενότητα 5).

2. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Η πλατεία θεωρείται ένα από τα κύρια συστατικά της πόλης μιας που γίνεται αντιληπτή ως η σκηνή που διαδραματίζεται το έργο της αστικής ζωής. Αυτός είναι ο λόγος που η πλατεία χαρακτηρίζεται από την αίσθηση της κεντρικότητας, γεγονός που δεν είναι αποτέλεσμα, μόνο της μορφολογικής και γεωμετρικής διάταξής της, που αποτελούν τα βασικά στοιχεία ορισμού της (Sitte, 1945; Moughtin, 2003; Carmona, 2003; Corbett, 2004). Κυρίαρχος λόγος είναι ο δημόσιος χαρακτήρας της πλατείας (Webb, 1990; Cohen, 2001; Childs, 2004) και η ζωτικότητα των όμορων, σε αυτή, χρήσεων γης που, συνήθως, είναι δημοσίου χαρακτήρα και ιδιαίτερου κοινωνικού ενδιαφέροντος (Moughtin, 2003).

Η επιχειρηματολογία αυτή τεκμηριώνεται από το γεγονός πως πολλές πλατείες σχηματοποιήθηκαν στον αστικό ιστό, σε σχέση με το κτισμένο δυναμικό, για την εξυπηρέτηση εμπορικών, πολιτικών, πολιτισμικών και θρησκευτικών αναγκών. Μάλιστα, παρότι ορισμένοι ερευνητές (Σαρηγιάννης, 1999; Loukaitou-Sideris και Banerjee, 1998) κάνουν λόγο για την παρακμή του δημόσιου χώρου στις μέρες μας, υπάρχουν μελετητές (Whyte, 1980; Kelbaugh, 1997 σε Carmona, 2003) που υποστηρίζουν πως οι ανάγκες αυτές είναι ίδιες ακόμη και σήμερα και έτσι οι πλατείες εξυπηρετούν παρόμοιες λειτουργίες. Στην άποψη αυτή συγκλίνουν οι Gehl και Gemzøe (2003), τονίζοντας πως η βασική ιδέα σχηματισμού των πλατειών είναι η αναντικατάστατη λειτουργία τους ως κόμβοι επικοινωνίας, ως βαλβίδες ανάμιξης και διάδρασης των πολιτών (Garvin, 1997), παρότι οι επιμέρους λειτουργίες¹ μπορεί να διαφοροποιούνται ανά χρονική περίοδο.

Η διερεύνηση των επιμέρους λειτουργιών των πλατειών είναι σημαντική, δεδομένου του ότι οι πλατείες αποτελούν παράγοντες χωρικής οργάνωσης του αστικού χώρου (Moughtin, 2003; Merleau-Ponty, 1962). Κατ' άλλους (Ghel, 2006; Στεφάνου και Στεφάνου, 1999; Κυριακίδης και Σιόλας, 2014), η διερεύνηση του συγκεκριμένου ζητήματος έγκειται στο γεγονός πως οι επιμέρους λειτουργίες αποτελούν απόρροια της μορφολογίας του αστικού χώρου, ο οποίος επηρεάζει τις αισθήσεις, τη ψυχολογία και το χαρακτήρα των ανθρώπων. Ανεξαρτήτως οπτικής, η σχέση μορφολογίας και λειτουργίας είναι δεδομένη και για το λόγο αυτό, αρκετές κατηγοριοποιήσεις συνηθίζεται να γίνονται με βάση το συνδυασμό των δύο αυτών παραγόντων. Χαρακτηριστική είναι η προσέγγιση του Zucke (πρβλ σε Michael, 1968) ο οποίος παρουσιάζει πέντε (5) τύπους πλατειών με βάση τη μορφολογική τους διάταξη και τις παρατηρούμενες κιναισθητικές σχέσεις.

1 Κοινός παρονομαστής για τη δημιουργία των πλατειών είναι η ανάγκη του ανθρώπου για επικοινωνία. Στη βάση της επικοινωνίας, η πλατεία αναλαμβάνει εξ ίσου σημαντικές λειτουργίες, όπως η λειτουργία της ως χώρος πολιτικής έκφρασης και διαλόγου, θρησκευτικότητας και πολιτισμού. Κατά καιρούς, κάποια από τις παραπάνω λειτουργίες υπερτερούσε (πχ. η πολιτική στην αρχαία Αθήνα, η θρησκευτική στο Μεσαίωνα, κ.ο.κ.) και για το λόγο αυτό, η δομή της πλατείας μετασχηματιζόταν αναλόγως των συμβολισμών που έπρεπε να φέρει. Άλλωστε, η συμβολικότητα μπορεί να αποτελέσει μια ακόμη λειτουργία της πλατείας.

Τα παραπάνω ζητήματα οριοθετούν το θεωρητικό πλαίσιο το οποίο αξιοποιείται για τη διενέργεια της παρούσας εργασίας. Ζητήματα κεντρικότητας, μορφολογίας και λειτουργίας αποτελούν το βασικό κορμό της μελέτης τόσο στην πόλη της Λάρισας, όσο και στην πόλη του Νότινχαμ, που διερευνούνται βάσει του μεθοδολογικού πλαισίου που παρουσιάζεται στην επόμενη ενότητα.

3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η ερευνητική διερεύνηση του θέματος (Ιούνιος-Αύγουστος 2011) πραγματοποιήθηκε μέσα από τη συγκριτική εξέταση μελετών περίπτωσης που στηρίχτηκε στη συγκέντρωση και αξιολόγηση ποιοτικών δεδομένων, κατ' αναλογία αντίστοιχων μελετών (Whyte, 1980; Travlou, 2007; Mehta, 2009; Sepe, 2009). Οι δύο διακριτές ενότητες της έρευνας περιλαμβάνουν τη βιβλιογραφική επισκόπηση και την έρευνα πεδίου. Η τελευταία περιελάμβανε τη διενέργεια συνεντεύξεων και την παρατήρηση, δύο μέθοδοι που χρησιμοποιήθηκαν από σημαντικούς ερευνητές όπως οι Lynch (1960), Whyte (1980) και Wilson and Anderson (σε LeGates, 2011). Ο λόγος που η έρευνα στηρίχτηκε σε μεγάλο βαθμό σε αυτές τις μεθόδους έγκειται στο γεγονός πως μέσω των συνεντεύξεων διευκολύνεται, ανεξαρτήτως πολυπλοκότητας καταστάσεων, η διατύπωση αντικειμενικής γνώμης (LeGates, 2011) που επιβεβαιώνεται από την παρατήρηση της καθημερινής ζωής και της κοινωνικής συμπεριφοράς (Jorgensen, 1989; Mehta, 2009; Ranjit, 2011).

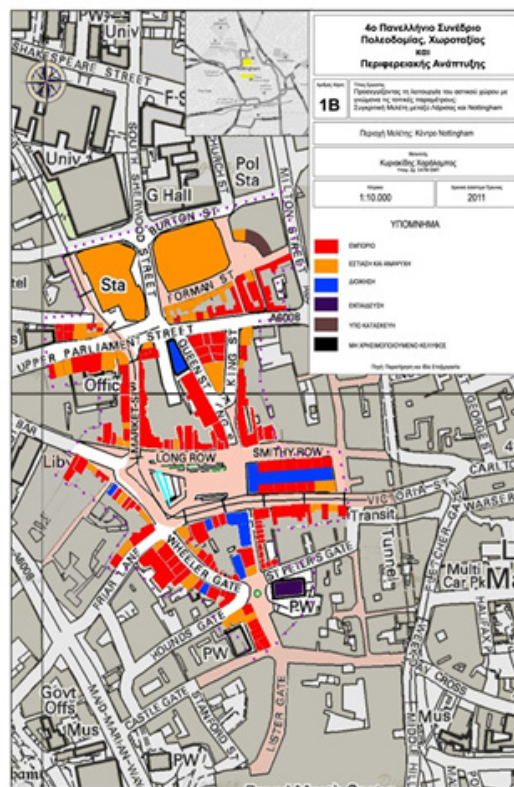
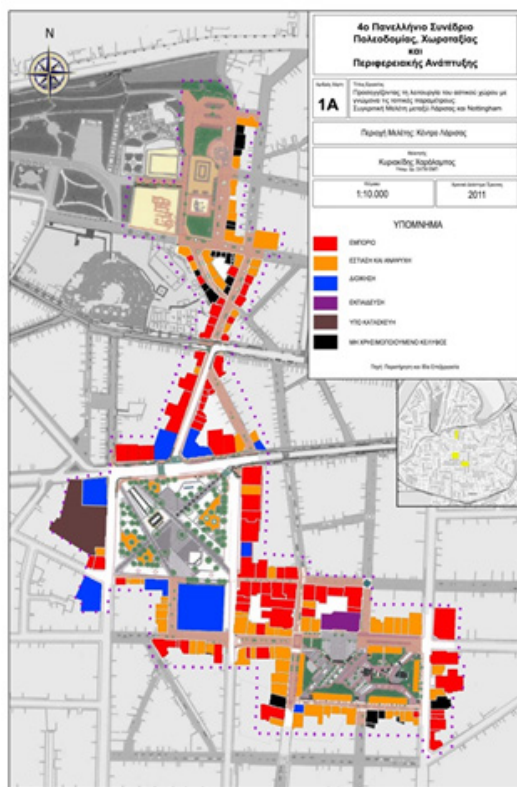
Ως προς την παρατήρηση, αξιοποιήθηκε τόσο η μέθοδος της συμμετοχικής (participant observation), όσο και της μη-συμμετοχικής παρατήρησης (non-participant observation). Σε πρώτη φάση πραγματοποιήθηκε συμμετοχική παρατήρηση σε συνδυασμό με την τήρηση ημερολογίου όπου σημειώνονται παρατηρήσεις στο πλαίσιο ενός ωριαίου προγράμματος. Σε δεύτερη φάση, πραγματοποιήθηκε μη-συμμετοχική παρατήρηση, που συνδυάστηκε με φωτογράφιση συγκεκριμένων περιοχών των πλατειών ανά 15 λεπτά. Η παρατήρηση λάμβανε χώρα σε συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο κατά τη διάρκεια της ημέρας και συγκεκριμένα μεταξύ: 8.00-10.00 π.μ., 12.00 – 15.00 μ.μ., 17.00-19.00 μ.μ. και 21.00-23.00 μ.μ., έτσι ώστε να είναι δυνατή η σύγκριση μεταξύ των πλατειών στις δύο πόλεις.

Αναφορικά με τη διενέργεια των συνεντεύξεων, συνδυάστηκε με τη μέθοδο του flâunering, με στόχο την κοινωνικοποίηση και την αυθόρμητη επικοινωνία με τους χρήστες των πλατειών (Matos-Wunderlich, 2011), ώστε να προκύψουν απαντήσεις που να ικανοποιούν κυρίως το «γιατί» οι χρήστες βρίσκονται στις πλατείες και όχι τόσο στο «πώς», «πότε», «πού» και «από ποιους» χρησιμοποιείται ο αστικός χώρος, γεγονός που προκύπτει εύκολα από την παρατήρηση (Mehta, 2009). Ο συνολικός αριθμός των συνεντευξιαζομένων ήταν 47 άτομα (21 συμμετέχοντες στη Λάρισα και 26 στο Νότινχαμ), σε σύνολο 64 που ερωτήθηκαν. Η διάρκεια της κάθε συνέντευξης κυμαινόταν, στην πλειονότητά τους μεταξύ

2-3 λεπτών, ενώ μερικές άγγιξαν και τα 15 λεπτά. Αξίζει να σημειωθεί πως ένα μέρος αυτών ηχογραφήθηκε με τη συγκατάθεση των συνεντευξιαζομένων, ενώ σε άλλες περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκε η τήρηση σημειώσεων.

Τέλος, βασικό μεθοδολογικό εργαλείο για την παρουσίαση των συλλεχθέντων στοιχείων και την εξαγωγή συμπερασμάτων κατέστη η χαρτογράφηση, που πραγματοποιήθηκε με τη χρήση των λογισμικών AutoCad και Adobe Photoshop.

Χάρτες 1 Α και Β. Οριοθέτηση των Περιοχών Μελέτης (από βόρεια προς νότια: Πλατεία Λαμπρούλη, Κεντρική Πλατεία, Πλατεία Ταχυδρομείου στη Λάρισα [Χάρτης 1 Α] και Trinity Square, Old Market Square, St. Peter's Square στο Νότινχαμ [Χάρτης 1 Β]) και Χρήσεις Γης των όμορων κτιρίων.

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία.

4. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ: ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

4.1 Επιλογή Περιοχών Μελέτης (ΠΜ)

Οι πόλεις που επιλέχθηκαν ως μελέτες περίπτωσης ήταν η Λάρισα στην Ελλάδα και το Νόττινχαμ στο ΗΒ, δεδομένων των πληθυσμιακών και μορφολογικών ομοιοτήτων τους και της κεντροβαρούς γεωγραφικής θέσης στο δίκτυο των πόλεων της κάθε χώρας. Παρά τις διαφοροποιήσεις τους (ως προς την οργάνωση της οικονομικής τους βάσης, τα ποσοστά απασχόλησης και ανεργίας, η παρουσία ή μη πολυπολιτισμικότητας και το σύστημα πολεοδομικής οργάνωσης), οι δύο πόλεις χαρακτηρίζονται από μακράιωνη ιστορία, αριθμούν παρόμοια πληθυσμιακά μεγέθη και παρουσιάζουν έντονη αστική ζωή με επίκεντρο τις κεντρικές πλατείες τους.

Με γνώμονα τόσο την ιστορικότητα² και την κεντρικότητά τους, όσο και τη λειτουργική ένταση και το μέγεθός τους, επιλέχθηκαν τρεις πλατείες του ιστορικού και εμπορικού κέντρου για την κάθε πόλη και συγκεκριμένα: (α) η Πλατεία Σάπκα (Κεντρική Πλατεία), η Πλατεία Εθνάρχου Μακαρίου (Πλατεία Ταχυδρομείου) και η Πλατεία Λαμπρούλη (Πλατεία Φρουρίου) στη Λάρισα και (β) η Πλατεία της Παλιάς Αγοράς (Old Market Sq.), η Πλατεία της Αγίας Τριάδος (Trinity Sq.) και η Πλατεία του Αγίου Πέτρου (St. Peter's Sq.) στο Νόττινχαμ.

4.2 Πορίσματα για τη χρήση των πλατειών στη Λάρισα

Η Λάρισα αποτελεί μια μεγάλη ελληνική πόλη με πραγματικό πληθυσμό 143.848 κατοίκων (Απογραφή 2011) που παρουσιάζει ιδιαίτερη δυναμική στο σύνολο των παραγωγικών τομέων, με έμφαση, ωστόσο, στον πρωτογενή τομέα. Στην ελληνική επικράτεια αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα πόλης με έντονη αστική ζωή κατά το μεγαλύτερο μέρος του εικοσιτετάρου, γεγονός που, ενδεχομένως, αιτιολογείται από τη νεανικότητα του πληθυσμού της (Δ.Λαρισαίων, 2011) και το υψηλό ποσοστό ενεργών ατόμων και απασχολουμένων (Δ.Λαρισαίων, 2015).

² Αξίζει να σημειωθεί πως οι κεντρικές πλατείες των πόλεων ιστορούν αρκετούς αιώνες ύπαρξης με κύρια λειτουργία αυτήν της αγοράς. Στη μεν Λάρισα, η αγορά χαρακτηριζόταν από την πολιτική λειτουργία της, στο δε Νόττινχαμ από την εμπορική λειτουργία της. Οι δύο πλατείες μετασηματίστηκαν μορφολογικά με την πάροδο των αιώνων αποκτώντας περισσότερο ορθοκανονική διάταξη, ενώ κατά τις τελευταίες δεκαετίες αναπλάστηκαν όπως και οι όμοροι τους δρόμοι. Ανάλογα έργα ανάδειξης έγιναν και στις λοιπές πλατείες πριν τη διεξαγωγή της έρευνας. Ωστόσο, η Trinity Sq. αναπλάστηκε μετά το πέρας της έρευνας ώστε να προσελκύει μεγαλύτερο αριθμό χρηστών και για περισσότερο χρόνο, τροποποιώντας τη μορφή του δημόσιου χώρου και δημιουργώντας μια ζώνη αναψυχής, μέσα από την ανάπτυξη ανάλογων χρήσεων σε όλες τις πλευρές της πλατείας.

Πράγματι, οι μελετώμενες πλατείες παρουσιάζουν μεγάλο αριθμό χρηστών, καθημερινά. Ωστόσο, η πλατεία που είναι περισσότερες ώρες πιο ζωντανή είναι η Πλατεία Ταχυδρομείου, με μεγάλο αριθμό χρηστών, τόσο κατά τη διάρκεια της ημέρας όσο και της νύχτας. Η Κεντρική Πλατεία αποτελεί χώρο ιδιαίτερα ζωντανό κατά τη διάρκεια της ημέρας, ενώ συμπληρωματικά φαίνεται να λειτουργεί η Πλατεία Λαμπρούλη, με εντονότερη ζωή κατά τις απογευματινές και νυχτερινές ώρες. Η παραπάνω παρατήρηση σχετίζεται με το ζήτημα της ηλικιακής διαφοροποίησης των χρηστών των μελετώμενων πλατειών, γεγονός αναμενόμενο, μιας που οι χρήστες του αστικού χώρου επιδιώκουν την κοινωνικοποίηση με άτομα παρόμοιων ηλικιακών ομάδων, όπως παρατηρεί η Travlou (2007). Πράγματι, η Κεντρική Πλατεία παρουσιάζει τάσεις για συγκέντρωση ηλικιωμένων ατόμων (Εικόνες 2α,γ,δ και Εικόνα 6), κατά το πλείστον, σε αντίθεση με τις Πλατείες Ταχυδρομείου και Λαμπρούλη (Εικόνα 3), όπου ο μέσος όρος ηλικίας είναι μικρότερος. Βέβαια, ακόμη και στο εσωτερικό των πλατειών παρατηρήθηκε ηλικιακή διαφοροποίηση που σε ορισμένες περιπτώσεις είναι ιδιαίτερα αυστηρή.

Εικόνα 2. Η Κεντρική Πλατεία της Λάρισας λειτουργεί, σε καθημερινή βάση, ως κοινωνικός κόμβος κυρίως για ηλικιωμένα άτομα (2α, 2γ και 2δ). Λόγω της συγκοινωνιακής κομβικότητάς της, αλλά και των όμορων εμπορικών χρήσεων, αποτελεί σημείο για προγραμματισμένες και τυχαίες συναντήσεις αλλά και χώρο με έντονες ροές ατόμων (2β). Οι περιοδικές λειτουργίες της περιλαμβάνουν πολιτιστικές (2στ και 2ζ) και θρησκευτικές (2η) εκδηλώσεις και ταυτόχρονα αποτελεί χώρο πολιτικές έκφρασης (2ε).

Πηγή: Προσωπικό Φωτογραφικό Αρχείο (2α-2ε), Larisanet.gr, 2011 (2στ), Εφημερίδα Ελευθερία, 2008 (2ζ) και Ιερά Μητρόπολη Λαρίσης, 2011 (2η).

Άλλη μια σχετική παρατήρηση έγκειται στην αναλογία του φύλου των χρηστών των πλατειών. Η παρατήρηση κατέδειξε πως στις Πλατείες Ταχυδρομείου και Λαμπρούλη η παρουσία των γυναικών είναι εντονότερη, σε σχέση με την Κεντρική Πλατεία. Κατά τον Whyte (1980), μια τέτοια παρατήρηση αποτελεί δείκτη της ποιότητας του αστικού χώρου,

δεδομένης της τάσης του γυναικείου πληθυσμού να χρησιμοποιεί περισσότερο χώρους με έντονο αίσθημα ασφάλειας και ελευθερίας που ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τις προσδοκίες τους. Ωστόσο, το τεκμήριο αυτό είναι σχετικό και όχι απόλυτο, μιας που η φυλετική κατανομή μπορεί σε μεγάλο βαθμό να σχετίζεται με τις όμορες χρήσεις γης, όπως διαφάνηκε σε ορισμένες συνεντεύξεις. Αντίστοιχο δείκτη αποτελεί και ο αριθμός των ζευγαριών που στην περίπτωση της Λάρισας συγκλίνει στο πρότυπο που περιγράφηκε για την αναλογία του φύλου των χρηστών.

Εικόνα 3: Η Πλατεία Ταχυδρομείου αποτελεί ιδιαίτερα ζωντανό αστικό χώρο της Λάρισας, γεγονός που οφείλεται κυρίως στα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος που την περιβάλλουν (3α). Τα άτομα που την επισκέπτονται είναι κυρίως παιδιά, νέοι και άτομα μέσης ηλικίας (3β-δ). Χαμηλός είναι και ο μέσος όρος ηλικίας των ατόμων που επισκέπτονται την Πλατεία Λαμπρούλη, η οποία χρησιμοποιείται κατά τις νυχτερινές κυρίως ώρες (3ε-η).

Πηγή: gia-pesblogspot.com, 2011 (3α), facebook.com (2009) και Προσωπικό Φωτογραφικό Αρχείο (3 β, γ και ε-η).

Η έννοια της λειτουργίας των πλατειών σχετίζεται τόσο με τις καθημερινές, όσο και με τις περιστασιακές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε αυτές. Σύνηθες πλεονέκτημα αποδίδεται, συνήθως, στις πρώτες, λόγω συχνότητας. Στη γνώμη αυτή συγκλίνει και ο Gehl (2006), ο οποίος σημειώνει πως σε αυτές οι δραστηριότητες πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση, γιατί αποτελούν καίρια παράμετρο για τη βελτίωση των σύγχρονων πόλεων. Η καθημερινή χρήση των Πλατειών Ταχυδρομείου και Λαμπρούλη εστιάζει σε δραστηριότητες αναψυχής και ειδικότερα στην κοινωνικοποίηση στο δημόσιο χώρο και στις καφετέριες (Εικόνα 3), που αποτελούν μετεξέλιξη του «αστικού καφενείου». Τόσο η παρατήρηση, όσο και οι συνεντεύξεις υποστήριξαν πως κομβικό σημείο χρήσεις των πλατειών είναι η αξιοποίησή τους ως σημεία συνάντησης και διεξαγωγής συζητήσεων και σχολιασμού της καθημερινότητας, αλλά και παρατήρησης ατόμων που άλλου φύλου και την ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων. Είναι χαρακτηριστικό, βέβαια, πως ενώ στην Πλατεία Ταχυδρομείου

η χρήση της πλατείας επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τις χρήσεις των περιβαλλόντων κτιρίων (Εικόνα 3α), στην περίπτωση της Πλατείας Λαμπρούλη παρουσιάζεται μια σχετική ανεξαρτητοποίηση παρά τον παρόμοιο χαρακτήρα δραστηριοτήτων. Το μεγαλύτερο μέρος των χρηστών χρησιμοποιεί αντικείμενα του αστικού χώρου (παγκάκια, πεζούλια) (Εικόνες 3ε-η) και όχι χώρο των όμορων καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος. Το γεγονός αυτό φαίνεται να σχετίζεται με τη μνημειακότητα του τοπίου της Πλατείας Λαμπρούλη, αλλά και το μέσο όρο ηλικίας των χρηστών της.

Εικόνα 4. Η Old Market Sq. αποτελεί ασφαλή χώρο χαλάρωσης (4 α και δ), αναψυχής (4 β, γ και ε) και πολιτικής έκφρασης (4 στ).

Πηγή: Προσωπικό Φωτογραφικό Αρχείο (4 α-ε) και Indymedia.org.uk, 2008.

Αντιθετικά με τις προηγούμενες, η Κεντρική Πλατεία παρουσιάζει χαρακτηριστικά μιας πολύ-λειτουργικής πλατείας (πρβλ σε Michael, 1968) με κεντρικό ρόλο (πρβλ σε Gehl και Gemzøe, 2003) γιατί: (α) λειτουργεί ως συγκοινωνιακός και κοινωνικός κόμβος, ενώ η χρήση είναι τόσο (β) ανεξάρτητη όσο και (γ) εξαρτώμενη από τις χρήσεις των

όμορων κτιρίων. Παρότι το βασικό κίνητρο των χρηστών είναι και στην περίπτωση αυτή η κοινωνική συναναστροφή και η χαλάρωση, ωστόσο, παρουσιάζει χαρακτηριστικά κινητικότητα σε σχέση με τις άλλες δύο πλατείες. Κυρίαρχες δραστηριότητες είναι οι μικρής διάρκειας συζητήσεις που γίνονται συνήθως σε όρθια στάση (Εικόνες 2β-γ) ή σε παγκάκια παραπλεύρως (Εικόνα 6), κυρίως, της κεντρικής ροής της πλατείας και το περπάτημα στην περιφέρειά της.

Αναφορικά με τις έκτακτες δραστηριότητες, η Κεντρική Πλατεία αποτελεί το χώρο με την πιο έντονη δραστηριότητα με πολιτικές (Εικόνα 2ε), πολιτιστικές (Εικόνα 2στ-ζ) και θρησκευτικές (Εικόνα 2η) εκδηλώσεις να λαμβάνουν χώρα ιδιαίτερα συχνά κατά τη διάρκεια του χρόνου. Παρόμοια αξιολογούν οι συνεντευξιζόμενοι, αλλά σε μικρότερη ένταση, την Πλατεία ταχυδρομείου, ενώ λόγω του χρονικού προτύπου (time pattern) λειτουργίας της, η Πλατεία Λαμπρούλη συγκεντρώνει συνηθέστερα πολιτιστικές εκδηλώσεις κατά τις νυχτερινές ώρες (Εικόνα 3) και μόνο κατά τους θερινούς μήνες.

4.3 Πορίσματα για τη χρήση των πλατειών στο Νότινχαμ

Το Νότινχαμ αποτελεί μια μεγάλη πόλη του ΗΒ με πληθυσμό που ανέρχεται σε 305,680 κατοίκους (Απογραφή 2011) (NCCa, 2015), η οποία παρουσιάζει ιδιαίτερη δυναμική στο σύνολο των παραγωγικών τομέων, με έμφαση στο εμπόριο και τον τριτογενή τομέα (NBS, 2012). Συγκριτικά με λοιπές βρετανικές πόλεις, αποτελεί ένα αστικό κέντρο με έντονη αστική ζωή, δεδομένης της νεανικότητας του πληθυσμού (NCCb, 2015), όπως και η Λάρισα. Σε αντίθεση, όμως, με τη συμπληρωματική λειτουργία των πλατειών στη Λάρισα, η έρευνα πεδίου κατέδειξε μια πόλωση γύρω από την Old Market Sq.

Η έντονη λειτουργία της εν λόγω πλατείας καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας δίνει την αίσθηση πως οι άλλες δύο πλατείες λειτουργούν υποστηρικτικά³ της Old Market Sq. και πως, ενδεχομένως, οι καταβολές σχεδιασμού τους έγκειντο σε λόγους υγιεινής ή αισθητικής σχεδιαστικής πρακτικής. Η κεντρικότητα της Old Market Sq. αποτελεί αιτία απουσίας έντονης ηλικιακής διαφοροποίησης στις πλατείες. Ο ηλικιακός διαχωρισμός είναι μικρής έντασης και σχετίζεται με την επιλογή διαφορετικών σημείων της Old Market Sq. από διαφορετικές ηλικιακές ομάδες που επιδιώκουν τη συναναστροφή των συνομηλίκων τους (Travlou, 2007).

3 Ο όρος «υποστηρικτικά» αναφέρεται στο ότι οι St. Peter's Sq. και Trinity Sq. καλύπτουν μικρής διάρκειας και ιδιαίτερα τοπικής εμβέλειας δραστηριότητες σε περιπτώσεις που η Old Market Sq. φιλοξενεί δραστηριότητες που καταλαμβάνουν σημαντικό μέρος της επιφάνειάς της ή παρουσιάζει μεγάλο αριθμό χρηστών, ή σε περιπτώσεις που προσωπικοί λόγοι των χρηστών (πχ. ολιγόλεπτη στάση για γεύμα, στο πλαίσιο της εργασίας, στάση για ξεκούραση κατά τη διάρκεια αγορών στα όμορα των πλατειών καταστήματα) δεν επιτρέπουν την μετακίνηση.

Ως προς τους κοινωνικούς δείκτες, αξίζει να σημειωθεί πως η αναλογία των δύο φύλων κυμαίνεται σε παρόμοια επίπεδα στην Old Market Sq., ενώ η μη εκτεταμένη χρήση των Trinity Sq. και St. Peter's Sq., με εξαίρεση το διερχόμενο κοινό, δεν επιτρέπει την εξαγωγή αντίστοιχων ασφαλών συμπερασμάτων. Ωστόσο, παρατηρήθηκε μεγάλος αριθμός ζευγαριών, γεγονός που, όπως σημειώθηκε στην Ενότητα 4.2., αποτελεί δείκτη ασφαλούς χώρου με δυνατότητα ελεύθερης έκφρασης. Η παρουσία, επίσης, πολλών μεμονωμένων ατόμων αποτελεί έναν ακόμη δείκτη κοινωνικότητας, αποδεικνύοντας πως η συγκεκριμένη πλατεία λειτουργεί ως επιλεγόμενο σημείο συνάντησης (Whyte, 1980).

Εικόνα 5. Η St. Peter's Sq. και η Trinity Sq. αποτελούν κομβικά σημεία που λειτουργούν, επίσης, ως χώροι στάσης για ξεκούραση και πρόχειρο φαγητό.

Πηγή: Προσωπικό Φωτογραφικό Αρχείο.

Η κοινωνικοποίηση, όμως, δεν αποτελεί μοναδικό κίνητρο για τους χρήστες των πλατειών του Νότινχαμ. Λόγω του τρόπου ζωής, των συνηθειών και του θεσμοθετημένου ωραρίου των εργαζομένων, η χαλάρωση (Εικόνα 4α) αποτελούσε τη δημοφιλέστερη αιτία επίσκεψης των χρηστών στο χώρο. Η έρευνα με τις συνεντεύξεις κατέδειξε πως το

ιδιαίτερο τοπίο της Old Market Sq. την καθιστά κατάλληλο χώρο για ολιγόλεπτη στάση και ξεκούραση (Εικόνα 6). Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται και από την παρατήρηση των καθημερινών λειτουργιών που περιλαμβάνει τόσο την κοινωνικοποίηση (τυχαίες ή προγραμματισμένες συναντήσεις, συζητήσεις σε όρθια ή καθιστή στάση στα αντικείμενα του αστικού χώρου, ολιγόλεπτες στάσεις για φαγητό, κατά ομάδες), όσο και την μεμονωμένη δραστηριότητα ατόμων (ξεκούραση, παρατήρηση άλλων ατόμων, ολιγόλεπτες στάσεις για φαγητό, ατομικά) (Εικόνα 4). Σημαντικό είναι το γεγονός πως μια από τις δημοφιλέστερες δραστηριότητες της πλατείας είναι η παρατήρηση ανθρώπων (people [boy/girl] watching) (Whyte, 1980). Η έρευνα κατέδειξε πως η δραστηριότητα αυτή, η μέση διάρκεια της οποίας δεν ξεπερνά τα 30 λεπτά, είναι πιο δημοφιλής στις περιπτώσεις μεμονωμένων ατόμων τα οποία με τον τρόπο αυτό επιδιώκουν, περισσότερο, μια άτυπη κοινωνική ένταξη, παρά μια σεξουαλική κοινωνικοποίηση.

Αντίστοιχες, αλλά μικρότερης έντασης, είναι οι παρατηρήσεις στην St. Peter's Sq. Όπου, πέραν των διερχομένων, η πλατεία λειτουργεί ως κοινωνικός κόμβος και σημείο στάσης για ξεκούραση και φαγητό κατά τις μεσημβρινές ώρες. Σύντομες στάσεις (10 λεπτών, περίπου) για φαγητό παρατηρήθηκαν κατά τις μεσημβρινές ώρες και στην Trinity Sq. Οι χρήστες του χώρου χρησιμοποιούσαν, μεμονωμένα συνήθως, τα αντικείμενα της πλατείας (πεζούλια) (Εικόνα 5) αποκλειστικά για την εξυπηρέτηση της συγκεκριμένης ανάγκης και στην πορεία αποχωρούσαν από αυτήν κατευθυνόμενοι, πιθανότατα, προς το χώρο εργασίας τους. Η παρουσία πολλών μεμονωμένων ατόμων κατά τη διάρκεια της ημέρας επιτρέπει την υπόθεση πως η συγκεκριμένη πλατεία απευθύνεται σε περισσότερο εσωστρεφή άτομα στο χρονικό αυτό πλαίσιο. Αντιθετικά, κατά τις νυχτερινές ώρες, λόγω των όμορων καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος συγκέντρωνε μεγαλύτερο αριθμό κοινού. Άμεσης εξάρτησης από τα όμορα καταστήματα είναι η χρήση της St. Peter's Sq., επιβεβαιώνοντας την παρατήρηση των Os και Tiesdell (1997) για τη σχέση των εμπορικών χρήσεων με τη ζωή στον αστικό χώρο.

Αντιθετικά με τις προηγούμενες, η Old Market Sq. παρουσιάζει, πέραν του κεντρικού ρόλου της (πρβλ σε Gehl, 2006), χαρακτηριστικά μιας πολύ-λειτουργικής πλατείας (πρβλ σε Michael, 1968) παρουσιάζοντας τόσο εξάρτηση, όσο και ανεξαρτησία στη λειτουργία της σε σχέση με τις όμορες χρήσεις.

Ως προς τις έκτακτες περιοδικές δραστηριότητες, σχεδόν το σύνολό τους παρουσιάζεται στην Old Market Sq. Οι περισσότερες από αυτές σχετίζονται με την αναψυχή (Εικόνα 4), ενώ είναι χαρακτηριστικός ο πολιτικός ρόλος της, όπως προκύπτει από τις συνεντεύξεις και την αποδελτίωση του τοπικού τύπου. Μάλιστα, είναι χαρακτηριστική η άτυπη οριοθέτηση σημείου της πλατείας ως «Η Γωνία του Ομιλητή» (The Speaker's Corner)

(BBC, 2009) (Εικόνα 4στ), όπου λαμβάνουν χώρα οι περισσότερες καμπάνιες ενημέρωσης και πολιτικής έκφρασης.

Εικόνα 6. Η Κεντρική Πλατεία της Λάρισας (α, β, γ – αριστερά) και η Old Market Square του Νότινχαμ (α, β, γ – δεξιά), κατά τη διάρκεια της ημέρας (α: πρωί, β: μεσημέρι και γ: βράδυ).

Πηγή: Προσωπικό Φωτογραφικό Αρχείο.

4.4 Συγκριτική μελέτη των πλατειών της Λάρισας και του Νότινχαμ

Τα πορίσματα στην έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη Λάρισα και το Νότινχαμ ήταν συγκρίσιμα. Οι πλατείες παρουσίαζαν αρκετά κοινά στοιχεία στον τρόπο λειτουργίας τους με ορισμένες διαφοροποιήσεις που έγκεινται στα εξής σημεία:

- Η λειτουργική πόλωση που παρατηρείται στο Νότινχαμ σε σχέση με τη συμπληρωματικότητα των πλατειών στη Λάρισα σχετίζεται με την ιστορική διαδρομή των πόλεων.
- Η πλατεία στο Νότινχαμ αποτελεί, πράγματι, χώρο ελεύθερης έκφρασης μιας που οι χρήστες του αστικού χώρου εκφράζονται με μεγαλύτερη ελευθερία (παρατηρήθηκε μεγάλος αριθμός ατόμων που ξαπλώνουν στα παγκάκια, περπατούν μη φορώντας παπούτσια, διέρχονται στο εσωτερικό των συντριβανιών με σκοπό το παιχνίδι), σε σχέση με τη Λάρισα όπου η συμπεριφορά ακολουθεί περισσότερο τα κοινωνικά πρότυπα.
- Ο χρόνος παραμονής στην πλατεία είναι μεγαλύτερος για τους Λαρισαίους σε σχέση με τους κατοίκους του Νότινχαμ. Αυτό αποδίδεται, μερικώς, στην εξωστρεφή κοινωνική στάση των Μεσογειακών λαών (Moughtin, 2003). Παρά ταύτα, οι πρώτοι βρίσκονται, κυρίως, σε (ημι-)ιδιωτικούς χώρους, ενώ οι δεύτεροι παραμένουν στο δημόσιο χώρο της πλατείας.
- Ο χώρος των πλατειών αποτελεί σημείο συνάντησης (Lynch, 1960) και για το λόγο αυτό τα κοινωνικά του χαρακτηριστικά είναι ιδιαίτερα σημαντικά για τους περισσότερους

χρήστες. Στην περίπτωση των πλατειών της Λάρισας, τα βασικά κίνητρα των χρηστών έγκεινται στην κοινωνική αλληλεπίδραση, ενώ στην περίπτωση του Νότινχαμ τα κίνητρα ποικίλλουν και σε ένα βαθμό έγκεινται στην προσωπική ικανοποίηση (π.χ. ξεκούραση).

- Παρότι οι πλατείες των δύο πόλεων είναι καθημερινά επισκέψιμες από μεγάλο αριθμό ατόμων, οι χρήστες των πλατειών στη Λάρισα προτιμούν την καθημερινή επίσκεψη και κοινωνική αλληλεπίδραση, σε αντίθεση με τις πλατείες του Νότινχαμ που παρουσιάζουν εντονότερη ζωή κατά την περίοδο περιστασιακών ή έκτακτων εκδηλώσεων.
- Στο Νότινχαμ, όπου οι καιρικές συνθήκες είναι δυσμενέστερες από τη Λάρισα, δε φαίνεται να επιδρούν σημαντικά στις αποφάσεις των κατοίκων για να επισκεφτούν τις πλατείες. Αντίθετα, στη Λάρισα, οι καιρικές συνθήκες επηρεάζουν, περισσότερο, την απόφαση του κοινού να επισκεφτεί αστικούς χώρους.

5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παραγωγή επιτυχημένων αστικών χώρων αποτελεί ένα διαχρονικό ζητούμενο για τους μελετητές του πολεοδομικού χώρου. Το γεγονός αυτό αποδικνύεται από την έκταση που έχει πάρει το ζήτημα στη διεθνή βιβλιογραφία με πολλούς μελετητές (Loukaitou-Sideris και Banerjee, 1998; Σαρηγιάννης, 1999; Carmona, 2003) να διερωτώνται για το βαθμό στον οποίο διαχρονικά εγκαθιδρυμένοι αστικοί χώροι που σχηματοποιήθηκαν για την εξυπηρέτηση συγκεκριμένων αναγκών στο παρελθόν, μπορούν να λειτουργήσουν εξ ίσου ικανοποιητικά και σήμερα, ανταποκρινόμενοι στις σύγχρονες ανάγκες (Webb, 1990). Τις αναδυόμενες σύγχρονες ανάγκες (Webb, 1990) εξειδικεύει ο Moughtin (2003) σε τοπικές ανάγκες που ανακύπτουν βάσει των πολιτιστικών και κλιματικών δεδομένων και έτσι θέτει στη συζήτηση το ζήτημα της διαφοροποίησης ως προς τη λειτουργία του αστικού χώρου με βάση αυτές τις τοπικές παραμέτρους. Έτσι, προέκυψε το ερώτημα κατά πόσο αυτές οι παράμετροι μπορούν να επηρεάσουν τη λειτουργία των πλατειών σε χώρες με διαφορετική κουλτούρα και νοοτροπία πολιτών, αλλά και με διαφορετικές κλιματολογικές συνθήκες; Είναι δυνατή, και εάν ναι, σε ποιο βαθμό, η αξιοποίηση καλών πρακτικών από διάφορες χώρες ώστε οι προκύπτοντες σχεδιασμοί να καθίστανται καρποφόροι;

Στα παραπάνω επιχείρησε να απαντήσει η εν λόγω ερευνητική εργασία, επιλέγοντας τρεις αστικούς χώρους σε δύο πόλεις μεσαίου μεγέθους (Λάρισα και Νότινχαμ) στην Ελλάδα και το ΗΒ, ώστε να ικανοποιείται η προϋπόθεση διαφοροποίησης ως προς τους προαναφερθέντες τοπικούς παράγοντες. Παρά τις ομοιότητες στη χρήση των αστικών χώρων των εν λόγω πόλεων, παρατηρήθηκαν ορισμένες διαφορές, που θα μπορούσαν να συνοψιστούν στα εξής σημεία:

- Η έμφραση κεντρικότητας αποτελεί δεδομένο και στις δύο πόλεις. Ωστόσο, αποτυπώνεται διαφορετικά, με την Old Market Sq. να προσωποποιείται το κέντρο του Νόττινχαμ, σε αντίθεση με τη Λάρισα όπου η Κεντρική Πλατεία φαίνεται να λειτουργεί στη λογική του διπόλου με την Πλατεία Ταχυδρομείου, δίνοντας την αίσθηση πως οι δύο πλατείες είναι «ομαδοποιημένες».
- Λόγω της ιδιαίτερης πόλωσης της Old Market Sq. στο Νόττινχαμ, η σημασία των άλλων δύο πλατειών είναι εξασθενημένη. Στη Λάρισα, όπου η πόλωση δεν είναι τόσο έντονη, η σημασία των μελετώμενων πλατειών δεν υποβαθμίζεται. Ωστόσο, αυτή είναι η αιτία όπου στο Νόττινχαμ δεν παρατηρείται, ιδιαίτερα, ηλικιακός διαχωρισμός στο χώρο, σε αντίθεση με τη Λάρισα όπου το φαινόμενο είναι εντονότερο.
- Και στις δύο πόλεις, οι δύο πλατείες είναι περισσότερο ζωντανές κατά τη διάρκεια της ημέρας και μία κατά τις νυχτερινές ώρες. Ωστόσο, η νυχτερινή ζωτικότητα της Trinity Sq. στηρίζεται στα όμορα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος, σε αντίθεση με την Πλατεία Λαμπρούλη όπου η λειτουργία της πλατείας είναι, σε μεγάλο βαθμό, ανεξάρτητη των όμορων χρήσεων. Απόρροια του εν λόγω γεγονότος είναι και η μεγαλύτερη διάρκεια λειτουργίας της Πλατείας Λαμπρούλη έναντι της Trinity Sq. Πάντως, η συγκεκριμένη παρατήρηση σχετίζεται και με τις συνήθειες και τον τρόπο ζωής των χρηστών.
- Στις πλατείες του Νόττινχαμ παρουσιάζεται μεγαλύτερη ελευθερία έκφρασης σε σχέση με αυτές στη Λάρισα. Ωστόσο, στην περίπτωση έκφρασης των ζευγαριών (φλερτ), η έρευνα κατέδειξε πως ήταν εντονότερη στις πλατείες της Λάρισας σε σχέση με αυτές του Νόττινχαμ.
- Και στις δύο πόλεις, σημαντικότερο κίνητο για τη χρήση του δημόσιου αστικού χώρου είναι τα κοινωνικά κριτήρια (κοινωνική συναναστροφή, κυρίως με συνομιλήκους, σεξουαλική κοινωνικοποίηση, κ.λπ.). Παρά ταύτα και το τοπίο φαίνεται να αποτελεί έναν, επίσης, σημαντικό παράγοντα επίσκεψης των πλατειών. Κάτι τέτοιο ήταν εμφανέστερο στην περίπτωση του Νόττινχαμ, όπου η χαλάρωση ήταν βασικός σκοπός επίσκεψης αμιγώς δημοσίου χώρου σε αντίθεση με τη Λάρισα, όπου η κοινωνικοποίηση σε (ημι)ιδιωτικό χώρο αποτελεί κύρια αιτία εξόδου από την κατοικία ή το εργασιακό περιβάλλον.

Από τα παραπάνω διαπιστώνεται πως ο τρόπος χρήσης των πλατειών στις δύο πόλεις παρουσιάζει σημαντικές ομοιότητες. Ωστόσο, διαπιστώθηκε πως οι τοπικές παράμετροι που σχετίζονται με το κλίμα και τη νοοτροπία των κατοίκων των πόλεων επηρεάζει το κίνητρο επίσκεψης των πλατειών, τη διάρκεια των δραστηριοτήτων και τον τύπο πλατείας που θα επιλεγεί για τη διεξαγωγή της κάθε δραστηριότητας. Ως εκ τούτου, πιστεύεται πως

οι τοπικές παράμετροι πρέπει να είναι αξιολογίσιμες και να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαδικασία σχεδιασμού του αστικού χώρου.

Εν κατακλείδι, η αξιοποίηση καλών πρακτικών από χώρα σε χώρα είναι μια ρεαλιστική πρακτική που, μάλιστα, επικροτείται. Με την υιοθέτηση τέτοιων πρακτικών μπορεί να αλλάξει η εικόνα των πόλεων, μετατρέποντας τις πλατείες τους σε πιο ζωντανούς χώρους συγκέντρωσης του κοινού. Μια τέτοια στρατηγική μπορεί να λάβει χώρα και στις δύο πόλεις που μελετήθηκαν ώστε να αντιμετωπιστούν ορισμένα αρνητικά σημεία που παρουσιάζονται σε αυτές. Έτσι, το Συμβούλιο του Νότινχαμ θα μπορούσε να προβεί σε σχεδιασμό για την επέκταση του χρονικού προτύπου λειτουργίας των πλατειών, κυρίως κατά τις απογευματινές ώρες, κατ' αναλογία των όσων παρατηρούνται στη Λάρισα, ώστε να αντιμετωπίσουν τις αναποτελεσματικές δράσεις που έχουν υλοποιηθεί έως τώρα (Ος και Tiesdell, 1997). Αναλογικά, ο Δήμος Λαρισαίων θα μπορούσε να υιοθετήσει συγκεκριμένες στρατηγικές διαχείρισης του αστικού χώρου με βάση τα πρότυπα του Νότινχαμ με σκοπό την προσέλκυση μεγαλύτερου μέρους του κοινού στο δημόσιο χώρο. Ωστόσο, κρίνεται αναγκαία η όποια μεταφορά καλών πρακτικών υλοποιείται, να εφαρμόζεται με βάση τις τοπικές συνθήκες και πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Με τον τρόπο αυτό, οι πιθανότητες για την προώθηση αποτυχημένων ή δυσλειτουργικών χώρων μειώνεται και το τελικό αποτέλεσμα αναμένεται να επιτύχει θετικής ανταπόκρισης των χρηστών.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Δ. Λαρισαίων (2011) *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δ. Λαρισαίων 2011-2014*.

Δ. Λαρισαίων (2015) *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δ. Λαρισαίων 2015-2019 (Σχέδιο) - Α' Φάση*.

Κυριακίδης, Χ. και Σιόλας, Α. (2014) «Το αίσθημα ασφάλειας ως παράμετρος αστικής ανάπτυξης: Η μελέτη περίπτωσης του κέντρου της Αθήνας». Στο: *Πρακτικά 12ου Επιστημονικού Συνεδρίου Ελληνικού Τμήματος ERSA "Αστική και Περιφερειακή Ανάπτυξη: Σύγχρονες Προκλήσεις" [CD-ROM]*. Αθήνα: Ελληνικό Τμήμα ERSA.

Σαρηγιάννης, Γ. (1999) «Πλατείες: Ο δημόσιος χώρος στα χρόνια της παρακμής». *Αρχιτέκτονες*, 13B, σελ. 25-26.

Στεφάνου, Ι. και Στεφάνου, Ι. (1999) *Περιγραφή της εικόνας της πόλης*. Αθήνα: Εκδόσεις Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου.

Ξενόγλωσση

Carmona, M. (2003) *Public places, urban spaces*. Oxford: Architectural Press.

- Childs, M. (2004) *Squares: A public place design guide for urbanists*. Albuquerque, NM: University of New Mexico Press.
- Cohen, N. (2001) *Urban planning: Conservation and preservation*. New York; London: McGraw-Hill.
- Corbett, N. (2004) *Transforming cities: Revival in the square*. London: RIBA Enterprises.
- Garvin, A. (1997) “Enhancing the public realm”. In: Garvin, A. (ed.) *Urban parks and open space*. Washington, DC: Urban Land Institute, pp. 1-24.
- Gehl, J. (2006) *Life between buildings: using public space*. Washington, DC; London: Island Press.
- Gehl, J. και Gemzøe, L. (2003) *New city spaces*. Copenhagen: The Danish Architectural Press.
- Gospodini, A. (2002) “European cities in competition and the new ‘uses’ of urban design”. *Journal of Urban Design*, 7 (1), pp. 59-73.
- Jorgensen, D. (1989) *Participant observation: A methodology for human studies*. Newbury Park, Calif: Sage Publication, Inc.
- LeGates, R. (2011) “Prologue: How to study cities”. In: LeGates, R. and Stout, F. (eds.) *The city reader*. 5th ed. London: Routledge, pp. 7-12.
- Loukaitou-Sideris, A. και Banerjee, T. (1998) *Urban design downtown: Poetics and politics of form*. Berkley; Los Angeles, Calif.; London, UK: University of California Press.
- Lynch, K. (1960) *The image of the city*. Cambridge, Mass: London: MIT Press.
- Matos-Wunderlich, F. (2011) “Urban design research: Space and behavior”. In: *BENVGPL3 Planning Research Seminar*. London, 17 May.
- Mehta, V. (2009) “Look closely and you will see, listen carefully and you will hear: Urban design and social interaction on streets”. *Journal of Urban Design*, 14 (1), pp. 29-64.
- Merleau-Ponty, M. (1962) *Phenomenology of perception*, London: New York: Routledge.
- Michael, P. (1968) *Public squares: An analysis of an urban space from and its functional determinants*. MA Thesis. School of Community and Regional Planning, University of British Columbia. Available at: <https://circle.ubc.ca/handle/2429/36471> [Last access 14-07-2015].
- Moughtin, C. (2003) *Urban design: Street and square*. Oxford: Architectural Press.
- Oc, T. & Tiesdell, S. (1997) “The Coventry and Nottingham experience”. In: Oc, T. & Tiesdell, S. (eds.) *Safer city centres: Reviving the public realm*. London: Paul Chapman, pp. 198-221.
- Ranjit, K. (2011) *Research methodology: A step-by-step guide for beginners*. London: Sage.

- Sepe, M. (2009) “Place maker method: Planning “walkability” by mapping place identity”. *Journal of Urban Design*, 14 (4), pp. 463-487.
- Sitte, C. (1945) *The art of building cities: City building according to its artistic fundamentals*. New York: Reinhold.
- Travlou, P. (2007) “Mapping youth spaces in the public realm: Identity, space and social exclusion”. In: Ward Thompson, C. and Travlou, P. (eds.) *Open space: People space*. London: Taylor and Francis, pp. 71-82.
- Webb, M. (1990) *The city square*. London: Thames and Hundson.
- Whyte, W. (1980) *The social life of small urban spaces*. Washington, DC: Conservation Foundation.
- Zucker, P. (1959) *Town and square: From the Agora to the Village Green*. Cambridge, Mass; London: MIT Press.

Διαδικτυακές πηγές

- BBC (2009) *Official opening of Speakers' Corner*. Available at: http://www.bbc.co.uk/nottingham/content/articles/2008/02/22/speakers_corner_in_nottingham_feature.shtml [Last access 17/07/2015].
- Nottingham Business School-Nottingham Trent University (NBS) (2012) *Economic strategy research review*. Available at: https://www.ntu.ac.uk/nbs/document_uploads/125011.pdf [Last access 30/08/2015].
- Nottingham City Council (NCC) (2015a) *2011 census*. Available at: <http://www.nottinghaminsight.org.uk/insight/key-datasets/census-2011.aspx> [Last access 30/08/2015].
- Nottingham City Council (NCC) (2015b) *2011 Census Nottingham city-key statistics*. Available at: www.nottinghaminsight.org.uk/d/86252 [Last access 30/08/2015].

Χαράλαμπος Κυριακίδης

Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο

Ηρώων Πολυτεχνείου 9, Πολυτεχνειούπολη Ζωγράφου, 15780, Αθήνα

e-mail: kyriakidisharry(AT)gmail.com

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΣΚΑΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ
ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ
ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ
ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΟΛΓΑ
ΨΥΧΑΡΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ
ΚΑΛΛΙΩΡΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Αραβαντινός Αθανάσιος	- Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ)
Ανδρικόπουλος Ανδρέας	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Βασενχόβεν Λουδοβίκος	- Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ)
Γιαννακούρου Τζίνα	- Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Γιαννιάς Δημήτρης	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Δελλαδέτσιμας Παύλος	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Ιωαννίδης Γιάννης	- Tufts University, USA
Καλογήρου Νίκος	- Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ)
Καρύδης Δημήτρης	- Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ)
Κοσμόπουλος Πάνος	- Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (ΔΠΘ)
Κουκλέλη Ελένη	- University of California, USA
Λαμπριανίδης Λόης	- Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Λουκάκης Παύλος	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Λουρή Ελένη	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Μαλούτας Θωμάς	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Μαντουβάλου Μαρία	- Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ)
Μελαχροινός Κώστας	- Queen Mary, University of London
Μοδινός Μιχάλης	- Διεπιστημονικό Ινστιτούτο Περιβαλλοντικών Ερευνών (ΔΙΠΕ)
Μπριασούλη Ελένη	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Παπαθεοδώρου Ανδρέας	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Πρεβελάκης Γεώργιος-Στυλ.	- Université de Paris I, France
Φωτόπουλος Γιώργος	- Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Χαστάογλου Βίλμα	- Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ)

αιχώρος

ΤΕΥΧΟΣ 24 | ΕΤΟΣ
ISSUE 24 | YEAR 2016

Δέφνερ, Α.Μ., Καλλιώρας, Δ.

4

Πολεοδομία, Χωροταξία, Περιφερειακή Ανάπτυξη: Σύγχρονες Τάσεις, Νέοι Επιστήμονες

Τσαβδάρογλου, Χ.

7

Ο διεκδικούμενος Κοινός Χώρος, μεταξύ δημιουργικής πόλης και εξεγερμένης πόλης:
Η περίπτωση της Ιστανμπούλ

Ρεμπής, Ν.

27

Εντοπισμός γεωγραφικά αποκλεισμένων περιοχών και κατοίκων
της Περιφέρειας Κρήτης από το αγαθό της υγείας

Ντούρα Μ., Παπαδάκη-Μαραγκού, Η.

46

Κοινωνική δυναμική και χωρικές μεταλλάξεις: Το παράδειγμα του Μεταξουργείου

Κυριακίδης, Χ.

67

Προσεγγίζοντας τη λειτουργία του δημόσιου αστικού χώρου με γνώμονα
τις τοπικές παραμέτρους: Συγκριτική μελέτη μεταξύ Λάρισης και Nottingham

Καπιτσίνης, Ν.

86

Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη μεταφορά επιχειρήσεων:
Συγκριτική ανάλυση της προ και μετα-κρίσης μετακίνησης των Ελληνικών επιχειρήσεων στην
Βουλγαρία.

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

Γκιάλης Σ.

123

Λός Λαμπριανίδης, Θανάσης Καλογερέσης & Γρηγόρης Καυκαλάς (Επιμέλεια) (2016)
*Χωρική ανάπτυξη και ανθρώπινο δυναμικό:
Νέες θεωρητικές προσεγγίσεις και η εφαρμογή τους στην Ελλάδα*